

Олена Семеног

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID iD 0000-0002-8697-8602

Олена Козлова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0003-1626-5188

Наталія Величко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-6271-9358

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ
ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ:
ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД**

У статті охарактеризовано окремі аспекти формування комунікативної компетентності майбутнього документознавця засобами інноваційних технологій на засадах праксеологічного підходу. Акцентовано увагу на комунікативний компонент діяльності професійної діяльності та професійної підготовки майбутніх фахівців з документознавства. Окреслено мотиваційно-афективний, комунікативно-інформаційний, комунікативно-когнітивний, поведінково-інтерактивний компоненти комунікативної компетентності майбутніх документознавців.

Формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців в умовах університетської освіти представлено як багатовимірний поетапний процес якісних змін особистості, що відбувається шляхом використання інтерактивних технологій навчання (комунікативні тренінги, тренінг вербальної публічної комунікації, рольові і ділові ігри, вправи на розвиток навичок групової взаємодії у спілкуванні) на засадах праксеологічного підходу.

Ключові слова: документознавець, комунікативна компетентність, комунікативний компонент, формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців, інновація, інтерактивна технологія, праксеологічний підхід, ділові ігри, тренінги.

Постановка проблеми. Важливість ефективної документної діяльності інформаційних установ, інформаційно-аналітичних підрозділів, органів державного управління та ін. актуалізує, відповідно, і потребу компетентних фахівців, здатних успішно здійснювати документаційне забезпечення управлінської діяльності. Невід'ємним складником професійної

компетентності фахівців з документознавства є комунікативна компетентність, рівень володіння культурою професійного мовлення, комунікативної поведінки, що дозволяє здійснювати якісну комунікативну взаємодію, налагоджувати ділові і партнерські відносини.

Натомість педагогічне спостереження засвідчує недостатню увагу до засобів, методів формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з документознавства на засадах використання інтерактивних технологій навчання. Урахування ідей праксеологічного підходу сприяє успішному формуванню комунікативної компетентності майбутніх документознавців в умовах університетської освіти на засадах використання інтерактивних технологій навчання.

Аналіз актуальних досліджень. У наукових публікаціях дослідників зацентовано увагу на проблемах теорії і технологій організації документообігу (І. Антоненко, Н. Гончарова, Н. Кушнарєнко, Ю. Палєха та ін.); документознавчої професіології (О. Матвієнко, С. Мельник та ін.). Окремі аспекти формування культури діловодства розглянуто в наукових працях А. Головач, О. Загорецької, А. Коваль, С. Кулєшова, Н. Костинської, О. Любашенко, С. Шевчук та ін.

Феномен комунікативної компетентності вивчали Н. Волкова, К. Касярум, Л. Савєнкова та ін. Н. Назаренко (Назаренко Н. С., 2008) проаналізувала сутність, структуру комунікативної компетентності майбутніх документознавців, обґрунтувала авторську модель формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців навчання у процесі навчання гуманітарних дисциплін (іноземної мови, психології та культурології). О. Решетілова (Решетілова О. М., 2016) обґрунтувала лінгводидактичні засади навчання майбутніх документознавців української професійної лексики, розробила методику навчання української професійної лексики майбутніх документознавців.

Водночас аналіз наукового доробку в означеному напрямку засвідчує: натеper недостатньо наукових студій, що відображають теоретичне

обґрунтування і науково-методичне забезпечення формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з документознавства засобами інтерактивних технологій на засадах праксеологічного підходу.

У межах статті охарактеризуємо окремі аспекти формування комунікативної компетентності майбутнього документознавця засобами інноваційних технологій на засадах праксеологічного підходу.

Методи дослідження: аналіз довідникових джерел, теоретичний аналіз і узагальнення наукових джерел з проблеми дослідження; педагогічне спостереження, аналіз навчальних програм, досвід використання інтерактивних технологій проведення занять із «Українська мова за професійним спрямуванням» у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка; узагальнення і систематизація результатів.

Виклад основного матеріалу. Означимо передусім сутність поняття «документ». Як показує аналіз довідникових джерел, слово документ походить від латинського *documentum*, що означає взірєць, посвідчення, доказ (Словник іншомовних слів, 2000, с. 386). Це основний вид ділової мови; засіб фіксації інформації про факти, події, явища об'єктивної дійсності та розумової діяльності людини (Універсальний довідник-практикум з ділових паперів, 1998, с. 5). Найважливішою кваліфікаційною ознакою документа є його зміст, зокрема зафіксована в ньому інформація стосовно до предмета чи напрямку діяльності.

Документознавець, за характеристиками дослідників,— це фахівець, який займається реєстрацією та обліком документації (Слободяник М. С., 2012, с. 26). Такий фахівець може працювати у виробничих і невиробничих сферах, на підприємствах різних галузей, в організаціях, установах усіх форм власності, комерційних структурах, пов'язаних з інформаційною діяльністю; у державних і відомчих архівах, музеях тощо, може займати посади референта в органах державного управління, керівника організаційного відділу, кадрової служби, загального відділу, менеджера з PR, HR та керування контентом, SMM-фахівцем, аналітика інформаційних систем, баз

даних, фахівця зі стандартизації та управління якістю, інформаційними аналітиками.

До представників ставлять, зокрема, такі вимоги: уміння слухати і чути, чітко і ясно викладати свої думки, можливість об'єктивно оцінювати професійну ситуацію, витримку, здатність співвідносити свою поведінку з моральними нормами, позитивне ставлення і доброзичливість щодо людей. Ідеться про складники комунікативної компетентності, в основу якої покладено комунікацію. Слушно зауважує І. Юсупов (Юсупов И. М., 1991), що ефективна комунікація ґрунтується на єдності позитивної установки на співбесідника, власне комунікації, яка полягає в обміні інформацією між суб'єктами, сприйманні й пізнанні партнерів зі спілкування, встановлення взаєморозуміння, взаємодії партнерів зі спілкування, на здатності не лише слухати, а й чути одне одного, позитивній установці на співбесідника; розвитку уваги і пам'яті.

Поняття «комунікативна компетентність» мовознавці вживають на позначення грамотного використання мови Н. Хомський (Chomsky N., 1965), а от у філософських дослідженнях комунікативну компетентність розглядають як компетентність у спілкуванні, що охоплює знання норм і правил спілкування, оволодіння його технологією, використання в повному обсязі комунікативного потенціалу особистості. Соціологи комунікативну компетентність розуміють як відповідний рівень засвоєння досвіду взаємодії з навколишніми. (дет. див. Семеног О. М., 2015). Достатньо глибоко цей дискусійний феномен досліджують психологи. Феномен комунікативної компетентності вивчали також Н. Волкова, К. Касярум, Л. Савенкова та ін.

Питання формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін досліджувала Н. Назаренко (Назаренко Н. С., 2008). Авторка охарактеризувала комунікативну компетентність майбутнього документознавця як сукупність умотивованих знань, навичок й умінь, необхідних особистості для здійснення мовленнєвої діяльності в навчально-професійній сфері, а серед критеріїв

діагностування рівнів сформованості комунікативної компетентності майбутніх документознавців виділила володіння рідною та іноземною мовами; знання етикету, культури та психології спілкування; володіння вербальними та невербальними засобами спілкування з метою досягнення прогнозованого ефекту; ситуативну адаптованість; вживання засобів впливу на аудиторію; прийомів формування іміджу; ставлення до подій, фактів, явищ, оточуючих людей, дійсності, до самих себе; володіння власним емоційним станом) (Назаренко Н. С., 2008).

З урахуванням визначення дослідниці та вивчення наукових джерел щодо особливостей комунікативної компетентності (Семенов О. М., 2018; Насіленко Л. А., 2015), професійної діяльності документознавців, специфіки комунікації документознавців (Назаренко Н. С., 2008; Решетілова О. М., 2016) визначимо структуру комунікативної компетентності документознавців.

Акцентуємо увагу передусім на мотиваційно-афективному компоненті, який охоплює мотиви, розвинену емпатію, ціннісні орієнтації у здійсненні професійної комунікації на суб'єкт-суб'єктній, гуманістичній основі. Важливим є афективний складник. Афект (від гр. α – заперечна частка і phasis прояв; з лат. affectus – душевне хвилювання, пристрасть) дослідники характеризують як сильне, відносно короткочасне нервово-психічне порушення, емоційний стан, пов'язаний з різкою зміною важливих для суб'єкта життєвих обставин (Шапар В. Б., 2007, с. 34). Фахівець має володіти знаннями психології особистості, психології клієнта, знаннями конфліктології.

Комунікативно-інформаційний компонент охоплює мовнокомунікативні засоби культури професійного спілкування і слухання. Культуру професійного спілкування забезпечують мовно-комунікативні засоби. Цілком слушною є думка О. Решетілової (Решетілова О. М., 2016) про те, що фахівцям із галузі документознавства необхідно дотримуватися акцентуаційних, фонетичних, орфоепічних, лексико-фразеологічних,

словотвірних, графічних і орфографічних, граматичних, правописних, стилістичних і комунікативних норм, що сприймаються як «ідеал» і загальноприйнятий зразок. Комунікативні норми і норми літературної мови перебувають у взаємозалежності й взаємозв'язку, оскільки ефективна реалізація процесу професійного спілкування залежить від дотримання мовцями комунікативних якостей мовлення, зокрема багатства й правильності.

Акцентуємо увагу на потребі дотримуватися таких комунікативних вимог, як змістовність, точність, логічність, ясність, чистота (уміння відбирати, синтезувати мовні засоби), доречність (відповідність використовуваних мовних засобів умовам спілкування і визначеній комунікативній меті), доказовість, переконливість, аргументованість, стандартизованість (вибір клішованих мовних варіантів з певною метою). Культуру слухання характеризують як один із видів мовленнєвої діяльності, активний процес відбору звукових сигналів у комунікації (Бацевич Ф. С., 2004, с. 338), сконцентрування уваги на іншій людині. Для активного слухання загалом характерне адекватне реагування на співрозмовника з метою зацікавлення предметом розмови, за необхідності – коректне уточнення, оцінювання почутого, легка критика і коректна підказка варіантів розв'язання проблеми; основна умова ефективності зворотного зв'язку, що ґрунтується на здатності слухати й чути, розуміти почуття та внутрішній світ співрозмовника.

Комунікативно-когнітивний компонент комунікативної компетентності відображає ступінь усвідомлення моральних цінностей документознавчої професії (професійний обов'язок, відповідальність, повага), логічного мислення, прагнення до засвоєння знань професійної термінології, психології особистості, професійного (вербального і невербального) спілкування, його стилів, бар'єрів, що виникають у процесі міжособистісного і професійного спілкування.

Поведінково-інтерактивний компонент комунікативної компетентності характеризує ступінь реалізації засвоєних цінностей, норм, знань у ситуаціях

професійного спілкування, охоплює уміння і навички, що ґрунтуються на володінні комунікативною технікою (технікою спілкування), уміння вербальної (мовленнєво-комунікативні, риторичні, текстові, дискурсні) та невербальної (зовнішність, поза, манера говорити, жести, міміка, пантоміміка) взаємодії, рефлексію і корекцію професійного спілкування. Зокрема, важливими є вміння оптимально будувати своє мовлення; швидко, оперативно і правильно орієнтуватися в умовах спілкування, швидко знаходити комунікативні засоби, які відповідають творчій індивідуальності й ситуації спілкування; постійно відчувати й підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні; володіти вміннями управляти власною поведінкою; розуміти, «читати» з обличчя; адекватно моделювати особистість, її психічний стан за зовнішніми ознаками. Л. Савенкова зосереджує увагу на вміннях будувати й реалізовувати план спілкування; соціальну перцепцію; завойовувати ініціативу, володіти професійно-педагогічною увагою і самопрезентацією (Савенкова Л. О., 2005).

До невербальних комунікативних умінь фахівці відносять уміння використовувати засоби невербальної комунікації (жести оцінки, впевненості, самоконтролю, заперечення, захисту, авторитарності, міміку, пози, погляд, дистанцію тощо; екстралінгвістичні (позамовні) засоби (паузи, покашлювання, сміх), уміння володіти диханням, вправно користуватися силою голосу, індивідуальним тембром, оптимальним для певної ситуації спілкування темпоритмом (гармонійне поєднання інтралінгвістичних та екстралінгвістичних характеристик тощо), уміння наголошувати слова, речення, фрази; уміння слухати. Важлива і роль паузи: логічна пауза механічно формує такти, цілі фрази і саме цим допомагає виявити їх сенс; психологічна пауза дозволяє емоційно інтерпретувати текст, розкривати психологічне навантаження думки.

Вищим виявом комунікативної компетентності є комунікативна культура особистості, що охоплює у тому числі культуру мовної дії, сприйняття комунікативних дій партнера зі спілкування і культуру емоцій.

Це означає досконало володіти навичками здійснення конкретних комунікативних дій, зокрема вміти у ситуаціях ділового спілкування ставити перед собою комплексні цілі й осмислювати отримані результати; продумувати сценарії можливої поведінки людей у різних ситуаціях спілкування; будувати соціально орієнтоване й особистісно-орієнтоване спілкування з колегами, діловими партнерами, керівництвом; грамотно вести дискусію і діалог, дотримуватися етикету і моральних норм поведінки (Концепція професійного спрямування, 2017, с. 74-75).

Аналіз структури комунікативної компетентності дозволив уточнити сутність комунікативної компетентності майбутніх документознавців. Це інтегральна особистісна якісна характеристика, що поєднує ціннісні установки, комунікативні знання, уміння, навички, здібності, які забезпечують ефективну діалогову взаємодію у певному колі професійних ситуацій на основі вільного володіння вербальними і невербальними засобами документознавчої комунікації відповідно до морально-етичних норм. Формуванню комунікативної компетентності майбутніх документознавців в умовах університетської освіти сприяє використання інноваційних технологій навчання на засадах праксеологічного підходу.

Термін «інновація» (від лат. *in-* в, *povus* – новий, нововведення, цілеспрямована зміна, яка викликає перехід системи із одного стану до іншого, діяльність, яка полягає у виборі мети інновації, постановці задач інновації, пошуку ідеї інновації, її обґрунтуванні та матеріалізації. став активно використовуватися в перехідній економіці України як самостійно, так і для позначення ряду родинних понять: «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «інноваційне вирішення», інноваційні технології (Інноваційний менеджмент в освіті, 2017, с. 14). Ознаками інноваційних технологій є перспективність, актуальність, ефективність, результативність, продуктивність. Ідеться загалом про праксеологічні категорії.

Праксеологія є трансдисциплінарною галуззю знань, інтегративною науковою галуззю; з-поміж визначень праксеології зупиняємося, зокрема, на такому: це наука, що досліджує норми, принципи, структуру й закономірності організації ефективної діяльності (Зуев П. В., 2008). Предметом праксеології є цілеспрямована і свідомо дія як невід'ємний складник результативної, досконалої, продуктивної, або плідної (тобто досягати поставленої мети); правильної (тобто точної, адекватної, максимально наближеної до зразка-норми; «чистої», надійної) діяльності. Основне завдання – характеристика реальних людських можливостей, визначення об'єктивних і суб'єктивних дій, сприяння становленню ідеалів і цінностей особистості, оптимізація життєдіяльності і життєзабезпечення як в індивідуальному, так і суспільному контексті (Настенко Л. Г., 2013).

У «Новому тлумачному словнику української мови» термін дія пояснено так: «робота, діяльність, здійснення чого-небудь; діяння, чин, акція, ділання. Сукупність вчинків кого-небудь. Вплив на кого, що-небудь» (Новий тлумачний словник української мови у трьох томах, 2008, с. 558). Польський дослідник Т. Котарбінський розглядав дію із праксеологічних позицій. У «Трактаті про гарну роботу» пише: «Діяти осмислено, на його думку, – означає усвідомлено змінювати дійсність; прагнути до певної мети в конкретних умовах за допомогою відповідних засобів, для того, щоб існуючі умови інтегрувалися в такі, що відповідають поставленим цілям; це вказує на те, що необхідно залучити у дійсність фактори, результатом яких є перехід від системи визначення початкових умов до системи визначення кінцевих цілей» (Котарбінський Т., 1963). Педагогічна дія є основою праксеології як галузі інноватики, що вивчає закономірності, форми, механізми та розробляє рекомендації щодо ефективності використання інновацій у педагогічній практиці (Кавалеров В. А., 2012).

З урахуванням праксеологічного підходу формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців засобами інноваційних технологій розглядаємо як багатовимірний процес якісних змін

психологічної сфери особистості, що відбувається поетапно, у процесі опанування, зокрема, навчальних дисциплін «Документознавство», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Культура фахової мови».

Проведений аналіз професійної діяльності майбутніх документознавців засвідчує, що особливе місце в її структурі займають комунікативні дії: спілкування (діалоги, бесіди, перемовини та ін.), з широким колом громадськості, державних, приватних підприємств. Це вимагає сформованих умінь привертати увагу до себе, слухати, формулювати запитання, «зчитувати» невербальні сигнали, здатності до творчості, постійного самоконтролю, психологічної стійкості. Отже, особливої актуальності набуває інтерактивне навчання (навчання на основі взаємодії; «навчання у співпраці» (Джонсон Д., 2001) діалогові технології (комунікативні тренінги, рольові і ділові ігри), що формує самодисципліну, волю, самостійність і мотивацію учіння (Пехота О., 2000), з допомогою якого можна досягти поваги до студента, результатом якої є створення студентом інноваційного продукту.

Оптимальним й ефективним засобом формування комунікативної компетентності вважають навчальні і комунікативні тренінги на чіткість артикуляції звуків, тренування інтонації, уміння управляти мімікою і жестами, тренінг на стресостійкості. Суть тренінгу: глибоко дихаючи, концентруємося на процесі дихання; стежимо уявним поглядом, як повітря проникає через дихальні шляхи у легені, повільно наповнюємо і розширюємо їх; потім, після паузи, повільно видихаємо (час виконання – 3–5 хвилин).

Зокрема, виконували таку вправу на розвиток навичок групової взаємодії у спілкуванні. Усі учасники стають в одну лінію. На екрані висвітлюється вислів М. Сперанського: «Хто має справу з людьми ... повинен мислити добре, але говорити ще краще». Учасники читають цей вислів, але не хором, а почергово вимовляючи по одному звуку. Лапки, коми, тире, крапка та інші розділові знаки відображаються чи то одним хлопком, чи похлопуванням двічі (про це група домовляється колективно). Вислів

читають доти, доки не він не набуде виразності. Така робота знімає напругу в групі, стимулює внутрішньо зосереджуватися перед важливою справою, впорядковувати емоційність, позбуватися тривожних думок, керувати рівнем своєї уваги.

Частину занять проводили як тренінг вербальної публічної комунікації, що спрямовували на розвиток умінь лаконічно, процесуально доцільно формулювати питання, уважно слухати відповіді, уточнювати, вести діалог, перемовини, дотримуючись тактовності, об'єктивності, толерантності.

Важлива також участь у ділових або рольових іграх, що дозволяє дозволяє студентам сформувати комунікативні уміння та навички, сприяє вияву і розвитку пам'яті, уваги, критичного мислення, мотивації, інтересів, прагненню до творчої самореалізації.

Організація кожної гри передбачає надзвичайно ретельну, кропітку роботу як викладача, так і студентів щодо змісту гри, розподілу і підготовки ролей, програвання ситуацій кожним її учасником з метою швидкого реагування та імпровізації.

Студенти-учасники гри повинні добре орієнтуватися в теоретичному матеріалі навчальних дисциплін, уміти самостійно працювати із нормативно-правовими актами, науково-практичними матеріалами, бути готові до дискусій, володіти уміннями правильно і швидко відповідати на запитання, працювати в колективі, поважати його думку. Участь у грі сприяє розвитку таких комунікативних умінь, як уміння ставити запитання, адекватно до ситуації і комунікативної ролі обирати мовнокомунікативні засоби, орієнтуватися в умовах спілкування, обираючи відповідну комунікативну стратегію і тактику. На етапі рефлексії учасники аналізують свою поведінку, поведінку своїх колег, визначають позитивні моменти і недоліки, що виникали у процесі «програвання» ситуації, висловлюють пропозиції щодо результативності власної участі ділові ігри «Документознавець XXI століття»

Перевагою ігор є те, що вони дозволяють розглянути, проаналізувати, вирішити виробничу проблему в умовах короткого терміну, навчити

працювати в нестандартних ситуаціях; концентрувати увагу учасників на головних аспектах проблеми і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; розвивати порозуміння між учасниками гри.

Ефективними засобами моделювання професійних умов спілкування можуть бути завдання на мовне вправління (комунікативна розминка у вигляді скоромовок, які доречно прочитати вголос спочатку повільно, а потім у швидкому темпі, чітко промовляючи звуки (наприклад: Кричав Архип, Архип охрип, Не треба Архипу кричати до хрипу; Хитру сороку спіймати морока, А на сорок сорок – сорок морок; Улас у нас, Панас у вас; Туман в траві стеріг отару, Не дасть отару на поталу; Галасливі гави й галки в гусенят взяли скакалки. Гусенята їм гелпочуть, що й вони скакати хочуть), творчі завдання (наприклад: підготуйте усну розповідь на тему «Гармонія думки і слова»; підготуйте виступ на одну з тем «Всяке слово, якщо за ним не буде справ, уявляється чимось даремним і пустим» (Демофен),

Прояву ініціативи у спілкуванні, формуванню рис конструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях, рефлексії і корекції професійного спілкування сприяли тренінги, під час яких «відпрацьовували» мовнокомунікативні уміння. Наприклад, студентам пропонуємо визначити вид документа за походженням, за місцем виникнення, за спрямуванням, за найменуванням, назвати його реквізити, виправити помилки та відредагувати офіційно-діловий текст, продовжити речення, скласти професійний документ тощо. Під час кожного практичного заняття з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» основну увагу зосереджуємо на оволодінні відповідною професійною термінологією, культивуванні доброго мовного смаку, правильному виборі слова і доречному його вживанні, логічності як правильності смислових зв'язків між словами і реченнями в тексті.

Необхідною умовою психологічного контакту вважаємо дотримання культури слухання. Для вміння слухати потрібна чутливість, розуміння, а також утримання від будь-яких суджень про іншу людину. Здійснюючи інтерв'ювання, опитування клієнта, важливо застосовувати різні тактики:

мовчанку (нерефлексивне слухання, тобто вислуховування без втручання в монолог клієнта, напіввербальні звуки (Так. Продовжуйте...), жести, міміку, які засвідчують, що ви прагнете, щоб клієнт продовжував говорити; нейтральні запитання; розуміюче слухання (для уточнення, деталізації (Вибачте, я не так зовсім зрозумів... Уточніть, будь ласка...), перефразування (Отже, ви стверджуєте...), резюмування проблеми. Збагачення навчальних дисциплін елементами теорії комунікації, психології особистості сприяє поглибленню розуміння цінностей професійних комунікативних знань у професійній діяльності.

З-поміж завдань, які проектуємо на формування комунікативних умінь, виділяємо завдання на оволодіння екстралінгвістичними засобами спілкування (мелодика, фразовий наголос, паузи, ритм, тембр, темп і сила голосу), невербальні засоби (міміка, жести, інтонація, паузи), дослідження специфіки спілкування з клієнтами різного віку, статі, опановувати собою, бути стресостійким. Студенти опановували питання: «Мовлення як джерело інформації про особистість», «Бар'єри діалогічної взаємодії й основні шляхи їх подолання».

Висновки. Визначено, що до фахівців з документознавства ставлять, зокрема, такі вимоги: уміння слухати і чути, чітко і ясно викладати свої думки, можливість об'єктивно оцінювати професійну ситуацію, витримку, здатність співвідносити свою поведінку з моральними нормами, позитивне ставлення і доброзичливість щодо людей. Ідеться про складники комунікативної компетентності, в основу якої покладено комунікацію.

Поняття «комунікативна компетентність» як компетентність у спілкуванні окреслено на основі узагальнення мовознавчих, філософських, соціологічних, психологічних досліджень. Комунікативну компетентність майбутніх документознавців представлено як інтегральну особистісну якісну характеристику, що поєднує ціннісні установки, комунікативні знання, уміння, навички, здібності, які забезпечують ефективну діалогову взаємодію у певному колі професійних ситуацій на основі вільного володіння

вербальними і невербальними засобами документознавчої комунікації відповідно до морально-етичних норм.

Окреслено мотиваційно-афективний, комунікативно-інформаційний, комунікативно-когнітивний, поведінково-інтерактивний компоненти комунікативної компетентності майбутніх документознавців, що відображають ступінь усвідомлення моральних цінностей професії, професійного спілкування, мовнокомунікативні засоби культури професійного спілкування, уміння і навички, що ґрунтуються на володінні комунікативною технікою, уміння вербальної та невербальної взаємодії, рефлексію і корекцію професійного спілкування.

Формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців в умовах університетської освіти представлено як багатовимірний поетапний процес якісних змін особистості, що відбувається шляхом використання інтерактивних технологій навчання на засадах праксеологічного підходу.

Праксеологія визначено як є трансдисциплінарну галузь знань, що досліджує норми, принципи, структуру й закономірності організації ефективної діяльності. Окреслено комунікативні тренінги, тренінг вербальної публічної комунікації, рольові і ділові ігри, вправи на розвиток навичок групової взаємодії у спілкуванні, які проводились, зокрема, на заняттях з фахово-мовних дисциплін. Інтерактивне навчання дозволяє студентам сформувати мовнокомунікативні уміння та навички, сприяє вияву і розвитку пам'яті, уваги, критичного мислення, мотивації, інтересів, прагненню до творчої самореалізації.

Перспективним напрямом подальшого дослідження буде вивчення проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців на засадах цифрових технологій.

РЕЗЮМЕ

Формирование коммуникативной компетентности будущих документоведов средствами инновационных технологий: праксеологический подход

В статье охарактеризованы отдельные аспекты формирования коммуникативной компетентности будущего документоведов средствами инновационных технологий на основе праксеологического подхода. Акцентируется внимание на коммуникативный компонент деятельности профессиональной деятельности и профессиональной подготовки будущих специалистов по документоведению. Определены мотивационно-аффективный, коммуникативно-информационный, коммуникативно-когнитивный, поведенческо-интерактивный компоненты коммуникативной компетентности будущих документоведов.

Формирование коммуникативной компетентности будущих документоведов в условиях университетского образования представлено как многомерный поэтапный процесс качественных изменений личности, происходит путем использования интерактивных технологий обучения (коммуникативные тренинги, тренинг вербальной публичной коммуникации, ролевые и деловые игры, упражнения на развитие навыков группового взаимодействия в общении) на основе праксеологического подхода.

Ключевые слова: *документовед, коммуникативная компетентность, коммуникативные компоненты, формирование коммуникативной компетентности будущих документоведов, инновация, интерактивная технология, праксеологический подход, деловые игры, тренинги.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 344 с.
2. Джонсон Д. Методы обучения. Обучение в сотрудничестве / Д. Джонсон, Р. Джонсон, Э. Джонсон-Холубек; пер. с англ. З. С. Замчук. – СПб. : Экономическая школа, 2001. – 256 с.
3. Зуев П. В. Праксеологический подход к решению проблемы повышения эффективности обучения / П. В. Зуев // Педагогическое образование и наука. – 2008. – №3. – С. 7 – 15.
4. Інноваційний менеджмент в освіті : навчально-методичний посібник / укладачі: [О. Г. Козлова, А. А. Сбруєва, М. О. Лазарєв, Д. О. Козлов]. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 226 с.
5. Кавалеров В. А. Іntenції педагогічної інноватики в дискурсі праксеології / В. А. Кавалеров // Гілея. Сер. : Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. – 2012. – Вип. 57 (№ 2). – С. 489-494.
6. Концепція професійного спрямування (Вступ до фаху) : навчальний посібник для студентів гуманітарного факультету, спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», спеціалізації

- «Документознавство та інформаційна діяльність». – Полтава : ПолтНТУ, 2017. – 92 с.
7. Котарбинський Т. Избранные произведения / Т. Котарбинський. – М. : Издательство иностранной литературы, 1963. – 911 с.
 8. Назаренко Н. С. Формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Назаренко Наталя Степанівна; Київський нац. лінгвістичний ун-т. – К., 2008. – 259 с.
 9. Насіленко Л. А. Формування комунікативної компетентності майбутніх юристів у процесі вивчення спеціальних дисциплін : дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти / Насіленко Людмила Анатоліївна ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – К., 2015. – 377 с.
 10. Настенко Л. Г. Праксеологічні основи професійної діяльності / Л. Г. Настенко // Інформаційно-документальні комунікації в глобалізованому суспільстві: міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 березня 2013 р. – К., 2013. – С. 158 – 160.
 11. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. Т. 2, вид. друге, випр. – К.: вид.-во «Аконіт», 2008. – 912 с.
 12. Пехота О. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. Пехота, А. Кіктенко. – К.: А.С.К., 2000. – 256 с.
 13. Решетілова О. М. Лінгводидактичні засади навчання майбутніх документознавців української професійної лексики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Решетілова Оксана Михайлівна ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. - Київ, 2016. - 18 с.
 14. Савенкова Л. О. Професійне спілкування майбутніх викладачів як об'єкт психолого-педагогічного управління: [монографія] / Л. О. Савенкова. – К.: КНЕУ, 2005. – 212 с.
 15. Семеног О. М. Формування академічної культури майбутніх документознавців на основі інноваційних підходів / О.М.Семеног // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. - 2018. - № 3 (137), квітень.- С.256-267.
 16. Семеног О. М. Професійна комунікативна підготовка майбутніх юристів : теорія і практика : [монографія] / О. М. Семеног, Л. А. Насіленко – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – 324 с.
 17. Слободяник М. С. Компетентнісний підхід як чинник удосконалення підготовки майбутніх документознавців / М. С. Слободяник // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. — Донецьк: Юго-Восток, 2012. — С. 110–111.
 18. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. – К. : Довіра, 2000. – 1018с.
 19. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С. П. Бирик,

- І. Л. Михно, Л.О. Пустовіт, Г.М. Сюта. – 2-е вид., доп. і випр.. – К. : Довіра: УНВЦ «Рідна мова», 1998. – 507 с.
20. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В. Б. Шапар. – Харків: Прапор, 2007. – 640 с.
21. Юсупов И. М. Психология взаимопонимания / И. М. Юсупов. – Казань: Татарское кн. изд-во, 1991. – 192 с.
22. Chomsky N. Aspects of the theory of syntax / N. Chomsky. – Cambridge: M. A.: M.I.T. Press, 1965 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faculty.georgetown.edu/irvinem/theory/Chomsky-Aspects-excerpt.pdf>. – Загол. з екрану. – Мова англ.